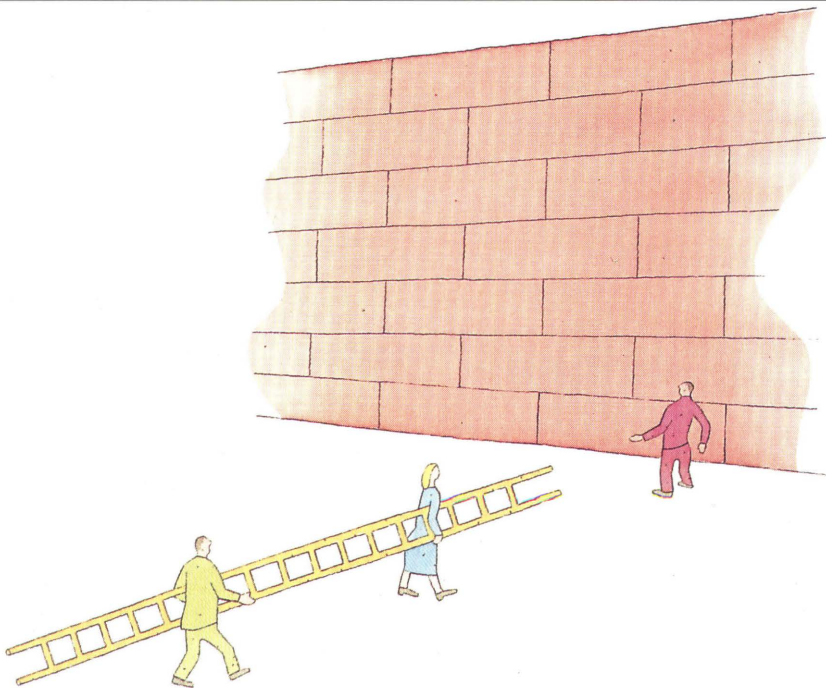

OVERIJSEL GELDERLAND FLEVOLAND IN DE EUROPESE UNIE

Voorwoord

Dit is de eerste keer dat de Europese Commissie een serie van aparte publicaties maakt over de regio's, en met name hun Europese belangen erbij, maar dan per regio. Dit is gedaan in het hele Europa van de twaalf.

Wij hebben niet gestreefd naar volledigheid; eigenlijk gaat het meer om voorbeelden, wat tot op heden gebeurd is. Wat er in de volgende jaren nog komt, is hier niet behandeld.

Als u dus iets mist, een project, al of niet gerealiseerd, is dat de reden. Toch hopen we hiermede een beeld te geven van hoe belangrijk de rol is van regio's, gemeenten en provinciën in de Europese Unie.

Europese Commissie
Bureau in Nederland
Korte Vijverberg 5
2513 AB Den Haag
Telefoon: 070-3469326
Telefax: 070-3646619

Europees Parlement
Voorlichtingsbureau
Korte Vijverberg 6
2513 AB Den Haag
Telefoon: 070-3624941
Telefax: 070-3617896

Manuscript voltooid in januari 1994
Illustraties: Anne Howeson - Lionel Koechlin

Uitgever: Bureau voor officiële publikaties der Europese Gemeenschappen
Luxemburg, 1994

© EGKS-EEG-EGA, Brussel - Luxemburg, 1994
Overneming met bronvermelding toegestaan, behalve voor commerciële doeleinden

Gedrukt in Den Haag

INHOUDSOPGAVE

– De Europese Unie en de Regio's	2
– Overijssel in Europa	8
– Gelderland in Europa	11
– Flevoland in Europa	15

DE EUROPESE UNIE EN DE REGIO'S

De Europese Unie is tegenwoordig een machtige instantie met meer dan 340 miljoen inwoners in de 12 Lidstaten. De Unie vertoont door haar geschiedenis en geografie een grote variatie op allerlei gebied die gestalte wordt gegeven door de aangesloten regio's. Deze variatie vormt een van haar meest waardevolle troeven. Echter, niet alle regio's hebben hetzelfde ontwikkelingspeil. Vandaar ook dat het creëren van onderlinge eenheid een van de belangrijkste doelstellingen van de Europese constructie is.

I De variëteit in de regio's, een waardevolle troef voor Europa

De regio's in de Europese Unie vertonen talloze facetten. Er zijn rijke en arme regio's, grote en kleine, maar ook industrieel of juist landelijk getinte. Niets is te vergelijken met de pro-

blemen die zich voordoen in bergachtige gebieden, in kuststreken of in grote landbouwgebieden, in sterk verstedelijkte gebieden of met de problemen die gepaard gaan met een industriële hervorming. Deze diversiteit leidt tot een veelheid aan culturen en ervaring, hetgeen synoniem is aan de rijkdom die dit voor de Europese Unie betekent.

De verschillen zijn echter niet alleen van geografische, sociologische of economische aard; zij zijn ook institutioneel. De regio's zijn in verschillende structuren onderdeel van de Staten: federatief, gedecentraliseerd of unitair. Vandaar de verschillen in gezag en capaciteit van de ene regio ten opzichte van de andere en daarmee een andere mate van belangheid in Europa. Bepaalde regio's hebben namelijk genoeg capaciteiten op diverse gebieden, zoals onderwijs, vervoer en landbouw, terwijl andere hoofdzakelijk administratieve eenheden blijven.

De regio's hebben altijd te maken gehad met de Europese constructie. Ze hebben in economisch en sociaal opzicht en waar het gaat om humanitaire ontwikkeling, profijt gehad van de belangrijke positie die deze inneemt. Indien de Europese Unie hoofdzakelijk door de Staten wordt gevormd, heeft zij dit voor een groot deel te danken aan de onderlinge betrekkingen die de verschillende overheden over de grenzen heen op allerlei gebied hebben kunnen aangaan en die de toename van hun handelsverkeer op alle terreinen mogelijk heeft gemaakt. Het verdwijnen van de binnengrenzen en de vorming van één grote markt heeft hen volop mogelijkheden tot ontwikkeling geboden, waarvan zij gebruik hebben weten te maken door - onder meer - aan beide zijden van de grens op grote schaal samen te werken. Luxemburg bevindt zich daardoor in het centrum van een uitgebreide handelsstroom tussen Frankrijk, Duitsland en België.

Temidden van Europese instellingen is het Europees Parlement tot op heden vanzelfsprekend de plek geweest voor meningsuiting en voor medezeggenschap van de inwoners van de regionale eenheden. Veel parlementariërs

hebben, in de landen die lid zijn, andere ambtstermijnen in een regionaal kiesdistrict. Hierdoor kunnen kiezers behalve de parlementaire ontwikkelingen, ook de activiteiten afmeten die een afgevaardigde heeft ontplooid voor acties ten behoeve van hun regio. Het Europees Parlement is aldus een van de plekken geweest waar de volgende ideeën zijn ontstaan, volgens welke het welslagen van de Europese integratie voor een belangrijk deel afhangt van de homogene ontwikkeling van de Europese regio's.

Deze Europese regio's hebben uitgebreid deelgenomen aan het debat dat vooraf is gegaan aan de inwerkingtreding van het Verdrag van de Europese Unie. Enkele van de ideeën die zij hebben geopperd zijn hierin terug te vinden.

Sinds kort hebben zij een directe stem in het kapittel in de zaken van de Europese Unie, en wel via het Comité van de regio's. Dit orgaan, dat begin 1994 is geïnstalleerd, is met z'n 189 leden het vertegenwoordigende orgaan van de

territoriale overheden van de 12 Lidstaten. Zij heeft een adviserende rol t.a.v. grote vraagstukken van de Europese Unie en vertegenwoordigt het standpunt van de regio's bij belangrijke zaken voor het toekomstige Europa.

Aan de andere kant van de rijkdom die verschillende regio's Europa opleveren en de steeds grotere deelname van de regio's aan de Europese constructie, staat een van de uitdagingen waar deze zich geconfronteerd mee ziet, namelijk het verminderen van de grote verschillen in ontwikkelingspeil.

Foto:
Eigendom Commissie

Jacques Delors, voorzitter
Europese Commissie

Citaat:

"De deelname van de regio's aan de eenwording van Europa is een essentiële factor voor succes. Het is onze manier om ons dichterbij het doel te brengen van de Europese Unie, die zijn kracht voornamelijk put uit de economische, sociale en culturele tradities van de regio's en haar verbondenheid met deze tradities".

Jacques Delors, Lezing voor het Parlement en de Senaat van Beieren, München, 1.2.91

II Interne eenheid, een belangrijk doel van de Europese Unie

Het Verdrag van de Europese Unie, dat per 1 november 1993 in werking is getreden, is het bewijs van de prioriteit die wordt gegeven aan het beleid dat gericht is op economische en sociale eenheid. Dit beleid moet de verschillen in ontwikkeling verminderen en het de regio's mogelijk maken om beter te profiteren van één binnenmarkt en daarna, op termijn, van één munteenheid. De wil om onderlinge steun te geven, komt tot uiting in het ambitieuze regionale beleid dat wordt gevoerd, en dat tot doel heeft de minder welvarende regio's te helpen hun achterstand in te halen, en hun leefklimaat te veranderen of veilig te stellen.

Als men de levensstandaard van de inwoners van de Europese regio's vergelijkt, dan is die in de rijkste regio's van de Gemeenschap, Hamburg en Ile-de-France, vier maal hoger dan in de armste regio's, die voornamelijk in vier landen gelegen zijn: in Griekenland,

Spanje, Portugal en Ierland. Het was duidelijk dat een voortdurende van deze verschillen zwaar zou drukken op de toekomst van de Unie. Het bleek dan ook van belang om de levensstandaard van de armste regio's te verhogen zodat de produkten van de meest ontwikkelde regio's ook voor de inwoners van de armere regio's bereikbaar zouden worden. Het gaat hierbij niet alleen om een probleem van solidariteit maar vooral ook om een economische noodzakelijkheid voor heel Europa. Daarom is een gedeelte van de rijkdom van bepaalde regio's, tussen het budget van de Unie door, opnieuw verdeeld onder de regio's die het minst bedeed zijn.

Deze actie is hoofdzakelijk gericht op drie kernpunten, die overeenkomen met drie soorten regionale problemen:

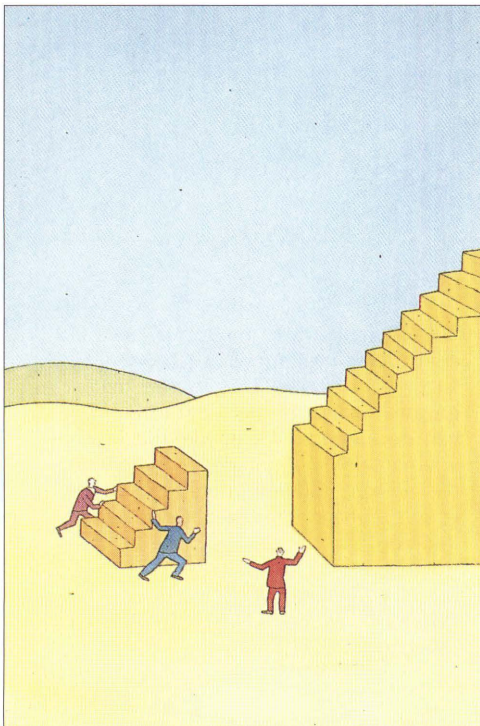
De ontwikkeling van de regio's in de zuidelijke en westelijke rand van de Gemeenschap (2/3 van Spanje, Zuid-Italië, Griekenland, Portugal, Ierland en Noord-Ierland, bepaalde regio's in Frankrijk) en de nieuwe Duitse Länder.

Het omschakelen van de regio's die zwaar door de achteruitgang van de industrie worden getroffen, en waarin meer dan 16% van de bevolking in de Gemeenschap is verenigd.

Het behoud van kwetsbare of onbewoonde plattensgebieden, hetgeen 5% van de bevolking in de Gemeenschap betreft.

De hulp die onder de noemer regionale ontwikkeling wordt geboden, berust op drie principes die garanderen dat fondsen op de juiste wijze worden aangewend:

- Subsidiariteit: de verantwoordelijkheden moeten worden uitgevoerd op een niveau dat het dichtst bij de realiteit ligt. Derhalve zijn het de Staten en regio's die aangeven op welke gebieden er ontwikkeling benodigd is, waar de programma's die door de Gemeenschap worden gefinancierd tot stand komen.
- Samenwerking: alle deelnemers - nationaal, regionaal en lokaal -, moeten meewerken aan de voorbereiding en uitvoering van de programma's en toezien op een goede afwikkeling.

- Additionaliteit: de bijdrage van de Gemeenschap moet worden gezien als een aanvulling op, en dus geen vervanging van, overeenkomstige steunmaatregelen van de lidstaten om het gewenste effect te bereiken.

Op basis hiervan intervenueert de Gemeenschap door middel van twee hoofdinstrumenten, te weten het Cohesiefonds en de Structuurfondsen.

Het Cohesiefonds, dat voornamelijk gericht is op de verkeersinfrastructuur en milieubescherming, moet de vier armste landen helpen hun partners te benaderen in een poging te komen tot een economische convergentie. Dit vormt een onvermijdelijke voorwaarde voor deelname aan de laatste etappe van de Economische en Monetaire Unie en de totstandkoming van één geldeenheden. In de periode 1993 - 1999 zal het budget van het Cohesiefonds 15,1 miljard ECU bedragen.

De structuurfondsen vormen de belangrijkste bijdrage van de Unie aan de vermindering

van de regionale verschillen. Zij vormen meer dan 25% van het budget van de Unie en zijn onder te verdelen in drie verschillende fondsen: het Europees Sociaal Fonds (ESF), het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) en het Europees Oriëntatie en Garantiefonds voor de Landbouw (EOGFL).

Ongeveer tweederde van de structurele fondsen wordt besteed aan de regio's die met voorrang moeten worden gesteund. Deze zijn in alle Lidstaten te vinden, met uitzondering van Luxemburg en Denemarken. Voor de periode 1993-1999 zal het totaalbudget van de structurele fondsen 141 miljard ECU's zijn, dat bestemd is voor diverse activiteiten, zoals beroepsopleiding, milieubescherming, hervorming van de landbouwactiviteiten, verbeteringen op het gebied van voorzieningen en infrastructuur en de modernisering van bedrijven en de ontwikkeling van nieuwe activiteiten die werkgelegenheid scheppen.

Het resultaat van de solidariteitsinspanningen van de Unie ten opzichte van de armste regio's is derhalve aanzienlijk. Hoewel de structurele fondsen en andere interventiemiddelen in 1993 niet meer dan 0,3% van het Bruto Nationaal Produkt van alle Lidstaten uitmaakten, vormden zij in bepaalde landen 3, ja zelfs 4% van het BNP: een bepaald niet te verwaarlozen bijdrage aan de economische ontwikkeling in deze landen en aan de verbetering van de levensstandaard van de bevolking aldaar.

Citaat:

"Dit Europa moet, om efficiënt, krachtig en democratischer te worden, niet alleen zijn volkeren en naties verenigen, maar ook de regio's meer laten deelnemen aan het communautaire leven".

Jacques Delors, Toespraak tijdens de 73e internationale beurs van Lyon, 6.4.91

III Regionaal beleid, vóór alles ten dienste van de inwoners

Als het belang van de regionale zaak door de Europese constructie erkend is en als de door de Unie goedgekeurde inspanningen voor de regionale ontwikkeling zo belangrijk zijn, is dat allereerst omdat het optreden van de Gemeenschap bedoeld is voor de inwoners en verbetering van hun dagelijkse levensstandaard. Tal van communautaire programma's hebben derhalve betrekking op activiteiten van de bevolking op allerlei gebied.

De toekomstige deelnemers aan het leven in de regio's moeten elkaar beter kennen en begrijpen. Dat is het doel van ERASMUS, het programma dat studenten van verschillende afkomst de mogelijkheid biedt hun studie te volgen aan universiteiten in andere Europese landen, om zo kennis en nieuwe ideeën op te doen waarvan men later thuis kan profiteren. Hetzelfde geldt voor kennis van de talen uit de Unie, dankzij het programma LINGUA. Het vergelijken van ideeën en know-how wordt eveneens op grotere schaal tot uitdrukking gebracht dankzij enkele kaderprogram-

ma's op het gebied van onderzoek en ontwikkeling die, zoals SPRINT, een vergaande samenwerking mogelijk maken tussen laboratoria, universiteiten en bedrijven, en dan met name de kleine en middelgrote bedrijven voor technische projecten die perspectief bieden.

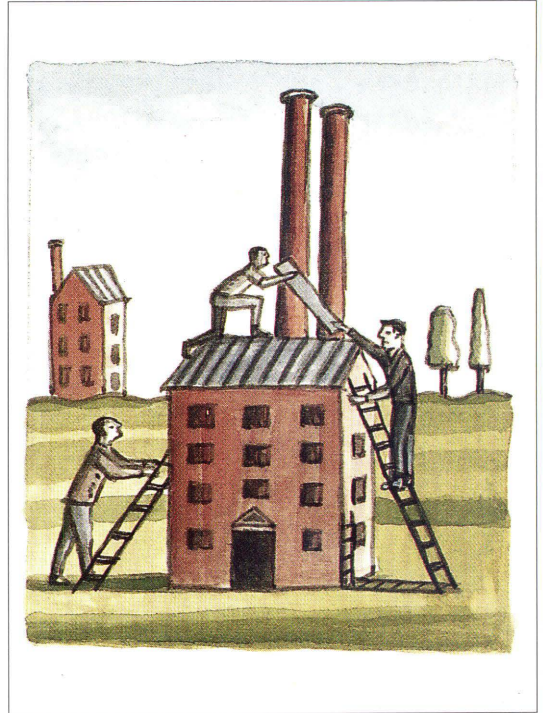
Het is eveneens belangrijk dat de inwoners zich gesterkt voelen in hun gerechtvaardigde wens om te kunnen wonen en werken in de regio waar zij vandaan komen. Vandaar ook dat de realisatie van transeuropese netwerken, zowel op zakelijk gebied als waar het gaat om verkeersinfrastructuur en informatie-overdracht, de ontsluiting van de meest geïsoleerde regio's en de regio's die aan de uiterste rand van de Unie zitten, vergemakkelijkt en het verschijnsel dat men deze regio's verlaat, moet beperken. Vanuit deze optiek wordt m.b.v. het programma LEADER dan ook prioriteit gegeven aan het behouden van landbouwers in de meest kwetsbare landbouwgebieden, zoals in bergachtige gebieden, en aldus rekening houdend met de belangrijke rol die zij spelen in het behoud van het landschap.

In de regio's die te lijden hebben onder de industriële veranderingen, worden herstructureringsactiviteiten (het KONVER-programma) uitgevoerd, zoals het creëren en implementeren van vervangende activiteiten voor de achteruitgaande industrie; bijvoorbeeld het toerisme. Deze activiteiten maken deel uit van de wens om inwoners te helpen om in de regio van hun afkomst te kunnen blijven.

De communautaire hulp richt zich tevens op het bevorderen van de kansen van nieuwe groepen deelnemers op de arbeidsmarkt. Dat is met name het geval bij het programma NOW, dat zich richt op het bevorderen van gelijke kansen voor vrouwen op het gebied van de werkgelegenheid in de minst rijke regio's van de Unie.

Dankzij de deelname aan deze activiteiten kunnen inwoners van alle Europese regio's, elk met hun eigen specifieke karakter en cultuur, elkaar beter leren kennen en begrijpen en het idee van een verenigd Europa, dat juist door z'n verscheidenheid sterk is, bespoedigen.

OVERIJSSSEL IN EUROPA

De vierde grootste provincie in Nederland, Overijssel, vormt het hart van vele belangrijke verbindingen over land en water die diverse provincies van Nederland en Duitsland met elkaar verbinden. De provincie heeft in Europa een lange handelstraditie, enkele havens behoorden toe aan de Hanze, en ook nu nog verschaffen deze verbindingen met Duitsland en Scandinavië.

Hoewel de bevolkingsdichtheid onder het Nederlandse gemiddelde ligt, is het nog steeds het dubbele van de rest van de Europese Unie. In tegenstelling tot de algemene tendens in de Europese Unie is de bevolking van Overijssel relatief jong en neemt zij in aantal toe.

Sinds de jaren '70 heeft de economie in de provincie in sneltempo een gedaanteverandering ondergaan: van een sterk industrieel getinte cultuur, hoofdzakelijk in de textielsector, naar een situatie waarin de dienstverlenende sector de boventoon voert met ongeveer 60% van de beroepsbevolking. Hoewel een dergelijke tendens overal in Europa is te zien, is deze verschuiving in Overijssel het duidelijkst.

Gedurende deze moeilijke periode heeft Overijssel financiële steun gekregen met midelen van de Europese Unie. Het BBP per hoofd van de provincie is aanzienlijk gestegen in de afgelopen jaren, waarmee het het gemiddelde in de Europese Unie is genaderd en hoger ligt dan in een aantal aangrenzende provincies.

	Oppervlakte Km ² 1990	Bevolking x 1.000 1991	Bevolkings- dichtheid/km ² 1990	BBP/inwoner EG = 100 1991
Overijssel	3.420	1.031	299	92
Nederland	41.006	15.067	347	104
EG	2.252.791	344.704	153	100

1. Steun aan de Provincie

Regionale ontwikkeling

Tussen 1989 en 1993 heeft de Europese Unie meer dan 43 miljoen ECU's toegekend voor regionale ontwikkelingsprojecten in Overijssel. De projecten die onder dit programma werden afgerond zijn:

- een wetenschaps- en nijverheidspark nabij de universiteit;
- het verbouwen van een oude textiel fabriek in het centrum van Almelo voor nieuwe toepassingen, waaronder een busstation;
- verschillende scholingsprojecten, waaronder een opleiding in Almelo voor vrouwelijke lassers op het gebied van nieuwe technieken en een opleiding voor kaderpersoneel van een nieuw ziekenhuis.

Een ander project waaraan momenteel wordt gewerkt, betreft de samenwerking tussen lokale onderzoekers en Deense en Duitse partners om de haalbaarheid van moderne technieken in het midden-en kleinbedrijf te onderzoeken en om het oprichten van coöperatieve bedrijven te stimuleren en zo de marketing-strategieën te verbeteren.

De Europese Investeringsbank

De Europese Investeringsbank biedt speciale langlopende- en middellanglopende leningen en staat borg voor investeringsprojecten die bijdragen aan de economische ontwikkeling van de regio, bijvoorbeeld waar het gaat om transport, telecommunicatie, energievoorziening, of die de kwaliteit van het leven van de inwoners verbeteren. Tussen 1989 en 1992 heeft de Europese Investeringsbank 18,7 mil-

Foto: Dhr. G. Gerritsen

Vrijstaand, Overijssel

joen ECU's aan leningen verstrekt voor investeringen in Overijssel.

Landbouw

De Europese Unie heeft verschillende fondsen die boeren in Overijssel de mogelijkheid bieden om het rendement van hun machines te vergroten en de omstandigheden waarin zij hun produkten verwerken en op de markt brengen te verbeteren.

Voor verwerking en marketing heeft de Europese Unie tussen 1991 en 1993 meer dan 2,1 miljoen ECU's toegekend aan in totaal veertig projecten waarbij het ging om aardappelen, pluimvee, vlees, groente en fruit.

Elk jaar krijgen ongeveer 130 boeren hulp van de Europese Unie voor het moderniseren van landbouwmachines; 300 boeren ontvangen een direct aanvullend inkomen voor het werken onder van nature vijandige of moeilijke omstandigheden, en 45 jonge boeren krijgen financiële steun voor het opzetten van hun nieuwe bedrijf.

Herbestemming van de wapenindustrie

Hoewel het einde van de koude oorlog voor Europa een belangrijke positieve ontwikkeling betekende, had dit enige economische en sociale problemen tot gevolg voor de bedrijven die nauw betrokken waren bij defensie. Voor de Europese Unie was dit in 1993 reden om financieel in te grijpen en zo de defensie-industrie te helpen omvormen tot een industrie die vreedzame activiteiten ontplooit.

De Europese Unie heeft in totaal reeds 3,6 miljoen ECU's toegekend aan Twente, Oostelijk Zuid-Limburg, de Kop van Noord-Holland en de Veluwe als hulp bij het omvormen van hun defensie-gerelateerde industrie. Zoals gebruikelijk is bij financiering door de Europese Unie, mochten de lokale autoriteiten met de nationale autoriteiten bepalen waaraan het geld precies zou worden besteed. Het grootste gedeelte werd aangewend voor het omscholen van personeel, het aanbieden van kennis en advies voor bedrijven die zich op andere activiteiten wilden richten, maar ook voor een reeks initiatieven die gericht waren

op milieubescherming en het vinden van nieuwe bestemmingen voor militaire terreinen.

2. Onderzoek en Ontwikkeling

Tussen 1987 en 1992 heeft de Europese Unie meer dan 370 onderzoeks-samenwerkingsverbanden gestimuleerd tussen bedrijven, onderzoeksinstituten en universiteiten in Overijssel en hun tegenhangers in heel Europa. Dergelijke samenwerkingsverbanden zijn bedoeld om kennis te bundelen en nieuwe technieken te ontwikkelen op allerlei gebied. Het hoogste aantal samenwerkingsprojecten tot nog toe is tot stand gebracht tussen universiteiten en andere onderzoeksinstituten, en omvatten samenwerking met Duitse, Franse en Italiaanse instellingen. Naast het ontplooiën van activiteiten voor het stimuleren van dergelijke 'vennootschappen', heeft de Europese Unie ook financiële hulp geboden door toekenning van in totaal 10,8 miljoen ECU's.

3. Onderwijs

De Europese Unie heeft COMETT in het leven geroepen om de samenwerking tussen universiteiten en industrie te verbeteren. Hiertoe zette zij Europese netwerken op om adequate beroepsopleidingen te kunnen bieden en academisch geschoolde studenten aan een baan te helpen. Een samenwerkingsverband tussen universiteit en industrie werd in deze provincie in 1990 tot stand gebracht. Tegen 1992 bedroeg het totaal aan de provincie toegekende budget 600.000 ECU's (25% van het landelijke totaal). Ongeveer 64 studenten namen deel aan een arbeidsplaatsprogramma, waarmee een budget van 155.000 ECU's was gemoed. Bovendien kreeg de provincie zes korte opleidingen en twee Gezamenlijke Opleidingsprojecten toegewezen met daaraan gekoppeld een budget van respectievelijk 70.000 ECU's en 375.000 ECU's.

ERASMUS is in de Europese Unie het belangrijkste programma voor interuniversitaire uitwisselingen van jonge mensen. Negen van de 39 geschikte hogere beroepsopleidingen in deze provincie namen deel aan de in totaal 28 student-uitwisselingsprogramma's in 1992/93 (3,8% van het landelijke totaal). Ongeveer 200 studenten verlieten de provincie, waarvan bijna de helft naar Groot-Brittannië vertrok. Bedrijfskunde was de meest gevolgde studie. Ongeveer 190 studenten kwamen naar de provincie om daar te studeren, waarbij de studenten uit Groot-Brittannië de grootste groep vormden.

De Hogeschool Edith Stein zorgde bij het Monnet Project voor subsidies voor het ontwikkelen van een studie naar specifieke aspecten van Europese integratie.

4. Milieubescherming

Het Randmeren project

De keten van meren die de Randmeren wordt genoemd, is ontstaan na de sluiting van de voormalige Zuiderzee en is gelegen tussen de nieuwe polders en het oude vasteland. Er is hier een zoetwater-omgeving gevormd en langs de oevers, aan de waterkant, is een belangrijke vegetatie ontstaan, die grote vogelpopulaties aantrekt met soorten als de roerdomp *Botaurus stellaris*, het woudaapje *Ixobrychus minutus*, de zwarte stern *Chlidonias niger*, de purperreiger *Ardea purpurea* en de lepelaar *Platalea leucorodia*. Doordat de Randmeren voor diverse doeleinden worden gebruikt (als doorgangsroute voor de scheepvaart, maar ook voor zandwinning, watersporten, recreatie, vissport, en als natuurreservaat) was een geïntegreerd concept-beleidsplan voor het gebied benodigd. De meren zijn een radertje in de as die het drassige gebied in het Nederlandse ecologische netwerk vormt.

GELDERLAND IN EUROPA

Gelderland is de grootste Nederlandse provincie, met tal van uitstekende wegen, snelwegen, spoor- en waterwegen die een verbinding met haar burens vormen en de aangrenzende Duitse gebieden toegang verschaffen tot de zee. Wat geografie en bevolkingsaantal betreft, komt Gelderland overeen met de Italiaanse regio Liguria. Naar Nederlandse maatstaven is Gelderland schaars bewoond, hoewel de dichtheid nog steeds twee keer zo hoog is als het gemiddelde in de Europese Unie. Met een bevolking waarvan meer dan een derde jonger is dan 25 jaar, is de bevolking van Gelderland naar de normen van de Europese Unie jong.

Net als veel andere regio's in de Europese Unie ondergaat de economie in Gelderland enkele belangrijke veranderingen, waarbij de dienstverlenende sector steeds belangrijker wordt en de belangrijkste bron van werkgelegenheid is geworden. Hoewel de werkloos-

heid in de drie grootste steden, Arnhem, Nijmegen en Apeldoorn, enkele problemen oplevert, ligt het werkloosheidscijfer onder het gemiddelde van de Europese Unie.

Gelderland heeft een gevarieerde economie, met veel kleine en middelgrote bedrijven en een hoog groeicijfer. Hoewel de provincie nog steeds minder exporteert dan de rest van Nederland, komt hierin verandering door de stimulans die uitgaat van de ontwikkeling van de handel, het transport, de communicatie en andere diensten. Doordat de grenzen in de Europese Unie verdwijnen, kan de provincie bovendien nauwer de banden aanhalen met nabijgelegen Duitse regio's. De aanwezigheid van buitenlandse bedrijven zoals BASF, Digital, Wang naast Nederlandse ondernemingen als Philips, Gazelle en AKZO getuigt van deze internationalisering. In de provincie houdt een groot aantal bedrijven zich bezig met onderzoek en ontwikkeling.

	Oppervlakte Km ²	Bevolking x 1.000	Bevolkings- dichtheid/km ²	BBP/inwoner EG = 100
	1990	1991	1990	1991
Gelderland	5.144	1.825	352	92
Nederland	41.006	15.067	347	104
EG	2.252.791	344.704	153	100

1. Steun aan de Provincie

De Europese Investeringsbank

De Europese Investeringsbank biedt speciale langlopende- en middellanglopende leningen en staat borg voor investeringsprojecten die bijdragen aan de economische ontwikkeling van de regio, bijvoorbeeld waar het gaat om transport, telecommunicatie, energievoorziening, of die de kwaliteit van het leven van de inwoners verbeteren. Tussen 1989 en 1992 heeft de Europese Investeringsbank in totaal 87,1 miljoen ECU's aan leningen verstrekt voor investeringen in Gelderland.

Voorbeelden van projecten waarvoor leningen werden verkregen bij de Europese

Investeringsbank zijn:

- Ede, de bouw van een gecombineerde gasturbine generator (electriciteitscentrale);
- Nijmegen, modernisering en uitbreiding van een papiermolen.

Landbouw

De Europese Unie heeft verschillende fondsen die boeren in Overijssel de mogelijkheid bieden om het rendement van hun machines te vergroten en de omstandigheden waarin zij hun produkten verwerken en op de markt brengen te verbeteren.

Voor verwerking en marketing heeft de Europese Unie tussen 1991 en 1993 meer dan 4,3 miljoen ECU's toegekend aan in totaal 40 projecten waarbij het ging om aardappelen,

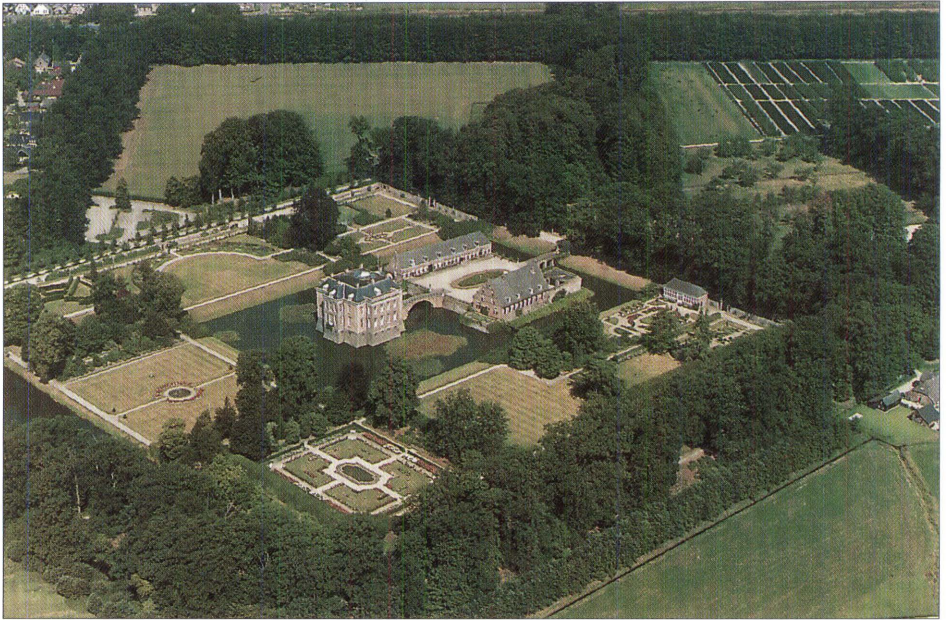

Foto: Photo Holland – Teuge Airport

Kasteel Middachten, De Steeg

pluimvee, vlees, ecologische producten, groente en fruit.

Elk jaar krijgen ongeveer 210 boeren hulp van de Europese Unie voor het moderniseren van landbouwmachines; 60 boeren ontvangen een direct aanvullend inkomen voor het werken onder van nature vijandige of moeilijke omstandigheden, en 85 jonge boeren krijgen financiële steun voor het opzetten van hun nieuwe bedrijf.

Herbestemming van de wapenindustrie

Hoewel het einde van de koude oorlog voor Europa een belangrijke positieve ontwikkeling betekende, had dit enige economische en sociale problemen tot gevolg voor de bedrijven die nauw betrokken waren bij defensie. Voor de Europese Unie was dit in 1993 reden om financieel in te grijpen en zo de defensie-industrie te helpen overschakelen op vreedzame activiteiten.

De Europese Unie heeft in totaal reeds 3,6 miljoen ECU's toegekend aan Twente, Oostelijk Zuid-Limburg, de Kop van Noord-Holland en de Veluwe als hulp bij het omvormen van hun defensie-gerelateerde industrie.

Zoals gebruikelijk is bij financiering door de Europese Unie, mochten de lokale autoriteiten met de nationale autoriteiten bepalen waaraan het geld precies zou worden besteed. Het grootste gedeelte werd aangewend voor het omscholen van personeel, het aanbieden van kennis en advies voor bedrijven die zich op andere activiteiten wilden richten, maar ook voor een reeks initiatieven die gericht waren op milieubescherming en het vinden van nieuwe bestemmingen voor militaire terreinen.

2. Steun aan kleine ondernemingen

Het verhaal van de ondernemende begrafenisondernemer

Monica Zeegers begon haar zaak op een beetje ongewoon werkerterrein voor een dertigjarige, dynamische ondernemer. Ze besloot het begraven van dierbare overledenen een persoonlijker, intiëmer tintje te geven. Voordat ze in 1993 daadwerkelijk met haar zaak begon, nam ze een jaar de tijd voor onderzoek en het ontwikkelen van het concept. Daarna ging ze op zoek naar de benodigde financiering. Dankzij de hulp van een lokale bank en een

subsidie van de Europese Unie die bedoeld is om vrouwen te helpen bij het opzetten van een eigen zaak, kon ze uiteindelijk haar eigen bedrijf openen: een bedrijf waar behalve zichzelf nu nog twee mensen werken.

3. Onderzoek en Ontwikkeling

Tussen 1987 en 1992 heeft de Europese Unie bijna 1000 onderzoeks-samenwerkingsverbanden gestimuleerd tussen bedrijven, onderzoeksinstituten en universiteiten in Gelderland en hun tegenhangers in heel Europa. Dergelijke samenwerkingsverbanden zijn bedoeld om kennis te bundelen en nieuwe technieken te ontwikkelen op allerlei gebied. Het hoogste aantal samenwerkingsprojecten werd op het universitaire vlak tot stand gebracht, en omvatten met name samenwerking met Engelse, Duitse en Franse instellingen. Naast het ontplooiën van activiteiten voor het stimuleren van dergelijke 'vennootschappen', heeft de Europese Unie ook financiële hulp geboden door toekenning van in totaal meer dan 82 miljoen ECU's.

Een programma dat in de afgelopen vijf jaar alleen al 43 miljoen ECU's aan subsidie heeft toegekend is ESPRIT, dat tot doel heeft basistechnieken te ontwikkelen voor de IT-(informatietechnologie)industrie in Europa. Dit ambitieuze programma, dat Europa een hoofdrol moet bezorgen op enkele van de meest geavanceerde vlakken van technologie, heeft een van de belangrijkste centra in Gelderland. Vandaar ook dat hier veel van de netwerken en samenwerkingsverbanden die de ruggegraat van ESPRIT vormen, zijn ontstaan.

4. Onderwijs

De Europese Unie heeft COMETT in het leven geroepen om de samenwerking tussen universiteiten en industrie te verbeteren. Hiertoe zette zij Europese netwerken op om adequate beroepsopleidingen te kunnen bieden en academisch geschoolde studenten aan een baan te helpen. Het totale budget voor deze provincie bedroeg in 1992 192.000 ECU; bijna 8% van het landelijke totaal. Ongeveer 16 studenten namen deel aan een arbeidsplaatsprogramma, waarmee een budget van 109.000 ECU's was gemoeid. Bovendien kreeg de provincie negen korte opleidingen toegewezen met een gecombineerd budget van 83.000 ECU's.

ERASMUS is in de Europese Unie het belangrijkste programma voor interuniversitaire uitwisselingen van jonge mensen. Zeven van de 39 geschikte hogere beroepsopleidingen in deze provincie namen deel aan de in totaal 85 student-uitwisselingsprogramma's in 1992/93. Groot-Brittannië, Duitsland en Frankrijk vormden de populairste bestemming voor ongeveer 595 vertrekkende studenten van verschillende richtingen zoals medicijnen, landbouw en kunst. Bij de ongeveer 554 arriverende studenten waren medicijnen en landbouw de populairste vakken.

Deze studenten waren voornamelijk afkomstig uit Duitsland en Groot-Brittannië. De twee instellingen met de grootste deelname waren de Katholieke Universiteit Nijmegen en de Landbouww Universiteit Wageningen die tezamen goed waren voor meer dan 70% van alle studentuitwisselingen in de provincie.

In het kader van LINGUA, het programma van de Europese Unie voor het stimuleren van onderwijs in en het gebruik van vreemde talen op scholen en in het bedrijfsleven, was Gelderland betrokken bij acht projecten. Hiervoor ontving zij een financiële steun van in totaal 180.000 ECU: het hoogste budget dat aan de Nederlandse provincies werd toegekend.

Een voorbeeld van de concrete hulp die de Europese Unie biedt op het gebied van onderwijs, is te vinden in Nijmegen, waar een lokale adviseur een Nederlandse universiteit hielp bij het organiseren van studentuitwisselingen met Polen. De adviseur wees de universiteit erop dat de Europese Unie vanuit het TEMPUS-programma subsidies verstrekt en hielp de universiteit uiteindelijk bij het gereedmaken van de aanvraag. Dit bleek succes te hebben en leidde ertoe dat enkele studenten van de instelling in staat werden gesteld enige tijd in Polen te studeren.

Voor het Monnet Project ontvingen studenten van verschillende instellingen in Arnhem, Nijmegen en Velp in totaal 128.750 ECU's subsidie om specifieke aspecten van Europese integratie te onderzoeken.

5. Milieubescherming

Het Randmeren project

De keten van meren die de Randmeren wordt genoemd, is ontstaan na de sluiting van de voormalige Zuiderzee en is gelegen tussen de nieuwe polders en het oude vasteland. Er is hier een zoetwater-omgeving gevormd en langs de oevers, aan de waterkant, is een belangrijke vegetatie ontstaan, die grote vogelpopulaties aantrekt met soorten als de roerdomp *Botaurus stellaris*, het woudaapje

Ixobrychus minutus, de zwarte stern *Chlidonias niger*, de purperreiger *Ardea purpurea* en de lepelaar *Platalea leucorodia*. Doordat de Randmeren voor diverse doeleinden worden gebruikt (als doorgangsroute voor de scheepvaart, maar ook voor zandwinning, watersporten, recreatie, vissport, en als natuureservaat) was een geïntegreerd concept-beleidsplan voor het gebied benodigd. De meren zijn een radertje in de as die het drassige gebied in het Nederlandse ecologische netwerk vormt.

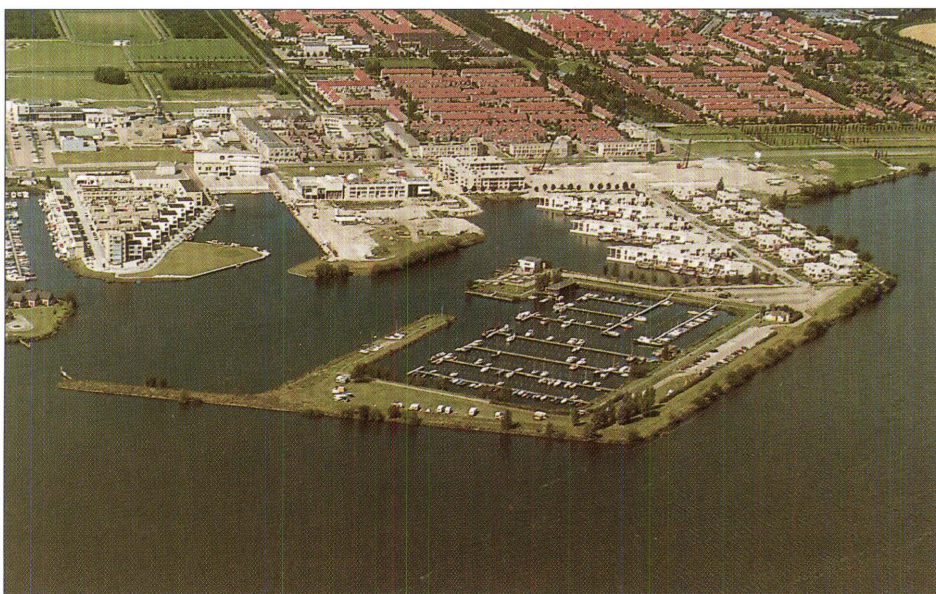

Foto: Photo Holland – Teuge Airport

Jachthaven, Zeewolde

FLEVOLAND IN EUROPA

Hoewel Flevoland nog maar recentelijk de status van Nederlandse provincie heeft verkregen, dateren de eerste tekenen van menselijke nederzettingen al van 5.000 jaar geleden, zoals blijkt uit archeologische vondingen.

Deze nog jonge provincie heeft een jonge bevolking; meer dan 40% van de inwoners is jonger dan 25 jaar. In vergelijking met de rest van de Europese Unie telt het aanzienlijk meer mensen onder de 25 en veel minder boven de 65. In Europa komen dergelijke hoge percentages jonge mensen alleen nog in zuidelijke regio's voor, zoals in Campania in Italië, de Azoren in Portugal en Andalucia en Murcia in Spanje. Hoewel de bevolking snel in aantal toeneemt, is de bevolkingsdichtheid in Flevoland op dit moment slechts een kwart van die in Nederland, maar benadert deze het gemiddelde in de Europese Unie.

Flevoland heeft binnen de Europese Unie onlangs the status gekregen van de provincie die voorrang verdient als het om ontwikkeling gaat, waardoor het in aanmerking komt voor

aanvullende financiering door de Europese Unie op het gebied van infrastructuur, industriële ontwikkeling, opleidingsprogramma's en structurele steun t.b.v. de landbouw.

Wat de economie betreft: de provincie heeft een hoog werkloosheidspercentage in de landbouw (ongeveer vijftig procent hoger dan het gemiddelde in de Europese Unie) en in de dienstverlenende sector. Het BBP per hoofd, dat thans onder het gemiddelde in de Europese Unie ligt, stijgt snel doordat de economie een grotere verscheidenheid krijgt. De verwachtingen ten aanzien van groei in de toekomst zijn zeer hoog, gezien het feit dat de moderne infrastructuur nog moet worden ontwikkeld, dat er mankracht benodigd is en de bevolking groeit. Flevoland exporteert tal van producten, met name uit de landbouw en de industrie, waarvan enkele zelfs buiten de grenzen van de Europese Unie worden verkocht. Het exporteert tevens kennis en technische ondersteuning waar het gaat om het verstandig ontginnen van herwonnen land.

	Oppervlakte Km ² 1990	Bevolking x 1.000 1991	Bevolkings- dichtheid/km ² 1990	BBP/inwoner EG = 100 1991
Flevoland	2.410	218	90	81
Nederland	41.006	15.067	347	104
EG	2.252.791	344.704	153	100

1. Steun aan de Provincie

De Europese Investeringsbank

De Europese Investeringsbank biedt speciale langlopende- en middellanglopende leningen en staat borg voor investeringsprojecten die bijdragen aan de economische ontwikkeling van de regio, bijvoorbeeld waar het gaat om transport, telecommunicatie, energievoorziening, of die de kwaliteit van het leven van de inwoners verbeteren. Tussen 1989 en 1992 heeft de Europese Investeringsbank in totaal 4,2 miljoen ECU's aan leningen verstrekt voor investeringen in Flevoland.

Landbouw

De Europese Unie heeft verschillende fondsen die boeren in Flevoland de mogelijkheid bieden om het rendement van hun machines te vergroten en de omstandigheden waarin zij hun producten verwerken en op de markt brengen te verbeteren.

Voor verwerking en marketing heeft de Europese Unie tussen 1991 en 1993 ongeveer 700.000 ECU's toegekend aan in totaal tien projecten waarbij het ging om aardappelen, ecologische producten, uien, zaden en vlas.

Foto: Dhr. F. Loos, Axiexpress *VOC retourship "Batavia", historische scheepsbouw, Lelystad*

Elk jaar krijgen ongeveer 15 boeren hulp van de Europese Unie voor het moderniseren van landbouwmachines, terwijl zo'n 10 jonge boeren financiële steun krijgen voor het opzetten van hun nieuwe bedrijf.

2. Onderzoek en Ontwikkeling

In de periode 1987-1992 heeft de Europese Unie een miljoen ECU's toegekend om onderzoeks- en ontwikkelingssamenwerkingsverbanden te stimuleren tussen kleine en middelgrote bedrijven en onderzoeksinstituten in Flevoland en hun tegenhangers in heel Europa.

3. Milieubescherming

Het Randmeren project

De keten van meren die de Randmeren wordt genoemd, is ontstaan na de sluiting van de voormalige Zuiderzee en is gelegen tussen de nieuwe polders en het oude vasteland. Er is hier een zoetwater-omgeving gevormd en langs de oevers, aan de waterkant, is een belangrijke vegetatie ontstaan, die grote vogelpopulaties aantrekt met soorten als de roerdomp *Botaurus stellaris*, het woudaapje

Ixobrychus minutus, de zwarte stern *Chlidonias niger*, de purperreiger *Ardea purpurea* en de lepelaar *Platalea leucorodia*. Doordat de Randmeren voor diverse doeleinden worden gebruikt (als doorgangsroute voor de scheepvaart, maar ook voor zandwinning, watersporten, recreatie, vissport, en als natuureservaat) was een geïntegreerd concept-beleidsplan voor het gebied benodigd. De meren zijn een radertje in de as die het drassige gebied in het Nederlandse ecologische netwerk vormt.

